

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 9. januarija 1856.

Pripomočki zoper dragíno.

(Dalje.)

3. Veliko se dá prihraniti pri klaji (kermi) živinski. Koliko milijonov centov naj bolje merve (sená) poteptá živina vsako leto po nemarnosti poslov, ako jim je bolj pri rokah kakor stelja; koliko tisuč in tisuč centov se je potrosi po hudobnih poslih, ki imajo iz službe iti, češ, da naj bi je njih naslednikom zmanjkovalo! In sto družih potrat je še. Koliko ovsa, koruze in sploh žita se potratijo zato, ker se popred z mašino ne zdrobí (šrota). Na enega konja se na leto rajta 60 vagánov ovsa, ako se mu po navadi cel ali nezdobljen zobati daje; ako se mu pa poklada zdobljen (šrotan), se ga prihrani na leto četerti del, to je, 15 vagánov. V našem cesarstvu se šteje 3 milijone kónj; tedaj bi se po tem takem čez leto prihranilo 45 milijonov vagánov ovsa ali 90 milijonov forintov (goldinarjev).

To je veliko dnarja, ki se potrosi, da nikjer ne za-leže, ker se po nemarnem zameče med gnoj. Lahko bi se ta dnar občinstvu prihranil, ako bi ravnali gospodarji tudi pri nas, kakor ravnaajo na Angležkem, kjer na mašinah meljejo vsako žito, ki ga pokladajo živini *).

4. Dokaj dokaj bi se dalo tudi prihraniti, ako bi vse zaméčke pri gospodarstvu v prid obračali. Sto in sto stvari je, ki se pogubljaajo, namesto da bi se porabile za gnoj, kateri pomaga polju k rodovitnosti in obilnišim pridelkom. Pa veliko stvari je tudi, ki bi se dale v živež ljudém ali živini obrniti, sedaj pa grejo v zgubo. Le eno tako stvar hočem tu v misel vzeti, namreč izrobkane ali prazne turšične storže (Maiskolben), kateri se ali na gnoj mečejo ali k večemu v peč. Po skušnjah c. k. štajarske gospodarske družbe **) je gotovo, da iz enega centa izrobkanih suhih storžev se naredi 33 funtov lepe moke za živež človeški, 23 do 29 funtov pa debele moke za živino. — Gosp. F. Šrank, oskerbnik neke fabrike v Ptujem na Štajarskem, je našel napravo, po kateri zamore z majhnim dnarjem vsaki mlinar pri vsakem mlinu, če ima le dovolj vode, kamen tako napraviti, da melje suhe storže, katerih v eni uri zmelje 8 vagánov ali en cent za 9 do 18 kr. Gosp. Šrank je na to najdbo vzel patent, in za 10 fl. vsakemu to najdbo razodene.

Tako zdrobljeni (šrotani) storži se dajo prav dobro porabiti za živinsko klajo. Kdor pa iz tega drobú (šrota) želi moke, ga zamore dati v vsakem navadnem mlinu v moko zmleti, kakor se rež melje, in pri tem dobí 56 do 62 funtov moke in 16 do 22 funtov otrobov iz centa storžnega drobú. Če tudi stroške drobljenja za 3 do 18 kraje. odštejemo od vrednosti, ki jo ima cent drobú iz storžev, je ta še zmiraj 1 fl. 22 kr. do 1 fl. 37 kr. vreden. Če dalje rajtamo, da cent tacega drobú v moko zmletega veljá 30 kr., ostane tedaj še zmiraj 52 kraje. do 1 fl. 7 kr. čistega dobička, ki ga gospodar iz mlina nese v moki, ki jo je dobil iz praznih turšičnih storžev.

*) Tu in tam imajo gospodarji, toda redki so, take koristne mašine (drobače), kakor se tudi na pristavi c. k. gospodarske družbe na Poljanah v Ljubljani vidi.

**) V lanských „Novicah“ so bile te skušnje natanko popisane.

Vred.

Ako pomislimo, da navadni mlini marsikrat brez dela stojé in da ob tem času eno kolo v 24 urah z zmletjem turšičnega storžnega drobú 2 fl. in pol zaslužiti zamore, je pač lahko zapopasti, da se na vsako stran splača ta mletev.

Lahko rečemo, da v našem cesarstvu se vsako leto pridela 15 milijonov centov turšičnih storžev, kateri imajo okoli 4 milijone centov živeža v sebi, ki je vreden blizo 25 milijonov fl. Vsi ti pa grejo brez koristi na gnoj ali le malo zdajo pri kurjavi.

Če rajtamo, da en človek potrebuje na dan 2 funta živeža, bi se po tem takem naj manj 2 milijona ljudi skoz 100 dni ob času potrebe preživiti dalo s to moko, ktera je za žgance in polento ravno tako pripravna kakor navadna turšična moka, le da se mora bolje soliti in zabeliti. Za kruh sama ni dobra; ako pa se pomeša s polovico režene ali pšenične moke, se pa speče kruh tako dober, da v marsikterih deželah našega cesarstva tacega nimajo, in vendar ne veljá funt tacega kruha več kakor 2 kraje.

Preglejmo sedaj vse to, kar bi se v našem cesarstvu prav lahko prihraniti dalo, namreč 72 milijonov fl. s sejavniciami, 81 mil. fl. z mlativnicami, 36 mil. fl. z čistejši mlačvi žita, 90 mil. fl. z drobljenjem žita za živinsko kermo in 25 mil. fl. z obračanjem praznih turšičnih storžev za drob in moko, — tedaj vidimo, da 304 milijone gold. bi znašal prihranek vsako leto.

Tako pa grejo v zgubo, zakaj? Zato, ker sejemo žito kakor veter, — ker klestimo s kolom po snopih, — ker vrabce in mergoljince pitamo z zernom, ki nepovžito gré z blatom vred od živine, in ker ošabno z nosom mērdamo čez izrobkane turšične storže. Če hočemo biti dobri gospodarji sami sebi in pa koristiti domovini, — če hočemo vredni biti častnega imena, da smo „dobri gospodarji“, in če si hočemo kaj premoženja pridobiti, je prvo: da nismo zapravljivci v nobeni stvari, da lovimo vsak dobiček, ki nam je gotov po skušnjah novega časa, ki ne pravi več:

„Poj, poj.

Číček moj!

Kakor si pel“,

ampak nam resno na uho trobi:

Drugi časi,

Druga viža!

(Dalje sledí.)

Za obertnijstvo.

Rogu, posebno pa česavnikom ali glavnikom lepo černo barvo dati.

Navadno glavnikarji (Kamm-Macher) namakajo česavnike ali glavnike (kampeljne) v zmes, ktero napravljajo iz ugašenega apna in tiste svinčenine, ki se menig imenuje; če ležé glavniki skozi 12 ali 24 ur v ti namaki, so lepó černi; potem jih umijejo z ekisano vodo, jih posušé in likajo (polirajo). Rog na to vižo lepo černo pa ima to napako, da pozneje žveplenokisli svinec na glavnikih iz sebe paha.

Prof. Wagner pa je zdaj nekaj našel, da se ti napaki v okom pride, zraven pa prav lepó černo strojen rog dobí. Za glavnikarje je ta najdba važna. Takole naj delajo: 8 lotov živega srebra naj v merzli hudi so-

litarjevi kislini (concentrirte Salpetersäure) stopé in ti stopljini naj prilijejo 1 funt vode. V to namako naj se polože čez noč glavniki, ki postanejo v nji rudečkasti. Potem se vzamejo iz namake, se dobro zmijejo z vodo in položé v drugo namako, ki se naredí, da se smerdljivega žvepla (Kali-Schwefelleber) stopí v vodi (na bokal ali na 2 funta vode se vzame en del tistega žvepla). Že v eni ali dveh urah so glavniki kaj lepo črni. Potem se dobro umijejo, posušijo in skerbno likajo.

„Steir. Ind. u. Gew. Bl.“

Odgovor na vprašanje.

Na vprašanje čast. gosp. Ferd. Šmida v poslednjem listu l. l. zavoljo pogršanih ptičkov lahko povem, da tudi pri nas okoli Dobrove, Brezovice in v bližnjih hribih teh milih ptičkov že od jeseni zelo zelo pogrešamo. Še otrokom se to čudno zdí, da nas je ravno letos ta ljuba pevavica tako nenadoma zapustila. Ko sem uni dan v hudem mrazu ubogo žival miloval, mi je nek deček terdil, da so letos že vsi ptički zmrznili ali pa kam drugom zbežali, ker drugi se nikjer več ne vidi in ne sliši, kakor kak terdokljunsk vrabec za skednjem ali kaka kruljeva vrana na cesti.

A. Praprotnik.

Starozgodovinski pomenki.

Napisi s starih istrijskih kamnov.

Mnogoteri napisi s kamnov rimskega časa so bili že v teh listih pretresovani iz tega namena, da bi se po njih kaj bolj posebnega zasledilo od nekdanjih stanovavcov slovenske zemlje. Imena starih božanstev in človeških oseb so se našle, ki so bolj ali manj svetlo pričevanje za slovenščino starih ljudstev teh strani na dan dale. Vendar doslej ni bilo še kamnov iz istrijske krajine na versti, ker so bili manj znani med učenim svetom. Dr. Kandler je pa pretečeno leto izdal zbirko vseh važnejih zgodovinskih spominkov za istrijsko primorje pod naslovom „Indicazioni per riconoscere le cose storiche del Litorale“; ondi se nahajajo tudi vsi napisi iz rimskega časa, kar jih je doslej na znanje prišlo, in na teh se berejo mnoge imena, ktere bi utegovale kaj pričevati od narodnosti starih ondanišnjih stanovavcov.

Med imeni oseb zlasti padajo v oči sledeče:

Baburia, str. 232, na teržaškem kamnu tega obsežka: BABVRIAE Plotiae Talioniae Plotianus et Juliana Matri carissimae. — V tem imenu ni mogoče zgrešiti slovenske korenike, vzete po imenu staroslovenske boginje Žive Babe.

Brinniarius, str. 265, na koperškem kamnu s tem napisom: Sex. BRINNIARIVS Certus Voto compos Pecun. sua Portic. fecit. — Ne vém, kdo bi pri tem imenu ne mislil na kakega slovenskega Brinjarja, dasiravno nekdaj še niso znali brinjevca kuhati.

Ogulnius, str. 276, na neki lončeni posodi s takim naslovom: L. OGVLNI. — To ime je sila podobno slovenskemu Ogelniku ali Vogelniku.

Turus, str. 273, v Labinu med napisom: Veselevesi Petronio Triti F. Is. in Provincia D. F. L. TVRVS. — To ime je cel slovensk Tur ali vol.

Druge imena, ktere bi utegnile na slovenščino kazati, so: Baebius, Cossutius, Cumicus, Gavillius, Lusinianus, Laepoca, Tuia, Mussius, Volcia. Drugačnega rodú so pa, na pr., imena: Alfia, Taddaeus, Usius, Thasus, Svioca, Cofius.

Med imeni božanstev pa se nahajajo razun rimskih bogov in Histrie v boginjo prestvarjene nektare celó neznane:

Boria, str. 241, na oltarskem kamnu v Poli, z napisom: Evancelus Colonorum Polensium BORIAE V. S. L. M. — Ali je to ime sorodno z greškim Boreas ali s slovensko Burjo, naj sodijo drugi.

Blaudia, str. 222, na teržaškem kamnu, kateri nosi

zraven ime celjskega rojaka: BLAVDIAE Gn. Pompeius Justinus Cl. Cel. V. S. L. M. — Od tega imena pravi dr. Kandler, da naznanuje neko domače božanstvo.

Eia, str. 240, na oltarskem kamnu v Poli, z napisom: EIAE Aug. Ant. Severina V. S. — To ime ima celó neznano podobo; ravno tako sledeče:

Ica, str. 274, nad studencom v Flanoni, z napisom: M. Vipsanus M. L. Faustus ICAE. V. S. L. M. — Od tega imena misli dr. Kandler, da bi bilo ime tistega studenca, v božanstvo prestvarjenega, ravno to, kar je Grek ali Latinec klical z besedo Nympha.

Venus Iriea, str. 267, na malem oltarskem kamnu v Pični, z napisom: IRIEE Veneri C. Vale. Optati F. Illi-cula V. S. L. M. — To je neznan priimek rimske boginje Venere; morebiti se dá razložiti z greškim *ισρηλος*, sacerdotalis.

K temu je še pristaviti nekaj od boginje Istrie ali Histrie, ktero naznanujeta dva kamna v Poli, s sledečim napisom:

Afflania ISIAS ISTRIAE.

HISTRIAE Fanum, ab Cajo Vibio Varo Patre inchoatum. Qu. Caesius Macrinus perfecit et dedicavit.

Dalje še kamen v Poreču (Pareni):

Carminia L. F. Prisca HISTRIAE TERRAE V. S. L. M.

Komu da bi bila ta boginja podobna, morebiti se ravno iz prvega napisa spregleda, namreč egiptovski Izidi; drugi napis pa ima v Poli podobnega na strani, kateri pa se glasi na fortune; iz tretjega se vidi, da je istrijska zemlja kot boginja poočitovana. Istrija kot boginja domišljevana se je pred oči stavila v podobi koze, kakor dr. Kandler sodi iz podobe takošne, ktera se je našla v Piranu; tudi sedanji istrijski gerb ima kozo na svojem polji, samo da je to gredoča koza, na uni podobi pa je stoječa, z glavo po strani obrnjeno.

Takosne stvari bi utegovale našemu gosp. Terstenjaku priložne biti, da bi jih z izverstno svojo učenostjo in bistrednostjo dalje preiskaval.

Iz dr. Kandlerjevih bukev naj še nekaj pristavim. Po njegovi misli je Istrija segala do Divina, Vipave, Postojne in Sneznika loškega. Stanovavci te zemlje so bili nekaj traškega, nekaj celtiškega rodú; med celtiški rodovinami so pri Pliniji imenovani Secusses, Subocrini, Catali in Menocaleni (Plin. hist. nat. l. III. c. 24.), in sicer prvi naseljeni krog Pične, drugi pri Buzetu, tretji, namreč Katali, na Pivki, in poslednji pri Divinu in Volčjem gradu. Dalje pri Novem gradu (Castel novo) iše dr. Kandler še Japode, na Vipavskem in pri Idrii pa Karne; pri Idrii on vé za staro mesto Artaro. Da so Katali in Karni blizu Tersta stanovali, pričuje napis, v Terstu ohranjen na velikem kamnu; ta kamen je bil s podobšino vred postavljen v slavo Fabia Severa, kateri je pri cesarji Antoninu Piju toliko opravil, da so Katali in Karni, ktere je že cesar August teržaški srenji pridružil bil, tudi pravice rimskih mestnjanov zadobili. Hieinger.

Šolske zadeve.

Učiteljska skupščina v Žabnicah na Koroškem.

Popisal Matija Majar.

(Konec.)

Gledé drugega vprašanja zavoljo cerkvenega petja, so bile misli nekako bolj različne; vendar večina učiteljev se je v tem složila: da v učilnici petje med mladino vpeljati ni celó nič težavnega, ako le učitelj hoče in k temu veselje ima. — Mladina, posebno slavenska, ima že sama po sebi veselje za petje; celo leto jih slišiš same od sebe prepevati, posebno v jeseni na paši se vse razlega od njih petja. Ni potreba učencov še le siliti k petju; učitelj jih le razveseli, ako jim dovoli v učilnici zapeti. Pa pesmice mora izbrati take, ktere so kratke, lahke, priprostemu narodu že od nekadaj znane